

Přesnost výpočtů

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 12

B0B36PRP – Procedurální programování

Přehled témat

- Část 1 – Typové konverze

Typové konverze

S. G. Kochan: kapitola 14 (typové konverze)

- Část 2 – Přesnost výpočtů

Přesnost výpočtů a numerická stability

Příklad použití knihovny gmp

- Část 3 – Implementace bonusového úlohy HW10B

Domácí úkol HW10B

- Část 4 – Rychlost výpočtů (volitelné)

Maticové násobení

Rychlost výpočtu

Comparing C to Machine Code

Paralelní výpočet

Část I

Část 1 – Typové konverze

Typové konverze

Přirazovací operátor a příkaz

- Slouží pro nastavení hodnoty proměnné.

Uložení číselné hodnoty do paměti, kterou proměnná reprezentuje.

- Tvar přirazovacího operátoru.

$\langle \text{proměnná} \rangle = \langle \text{výraz} \rangle$

Výraz je literál, proměnná, volání funkce, ...

- Zkrácený zápis

$\langle \text{proměnná} \rangle \langle \text{operátor} \rangle = \langle \text{výraz} \rangle$

- Přřazení je výraz asociativní zprava.

- Přřazovací příkaz – výraz zakončený středníkem ;

```
1 int x; //definice promenne x
2 int y; //definice promenne y
4 x = 6;
5 y = x = x + 6;
```

```
1 int x, y; //definice promennych x a y
3 x = 10;
4 y = 7;
6 y += x + 10;
```

Typové konverze

- Typová konverze je operace převedení hodnoty nějakého typu na hodnotu typu jiného.
- Typová konverze může být
 - **implicitní** – vyvolá se automaticky;
 - **explicitní** – je nutné v programu explicitně uvést.
- Konverze typu **int** na **double** je implicitní.

Hodnota typu int může být použita ve výrazu, kde se očekává hodnota typu double, dojde k automatickému převodu na hodnotu typu double.

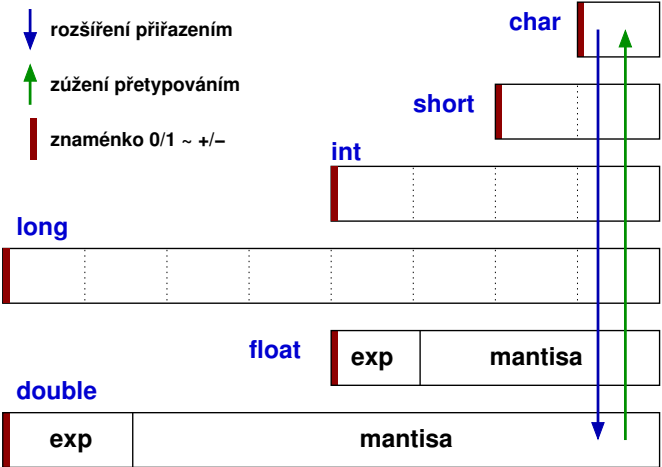
Příklad

```
1 double x;  
2 int i = 1;  
  
4 x = i; // hodnota 1 typu int se automaticky převede  
5       // na hodnotu 1.0 typu double
```

- Implicitní konverze je bezpečná.

Konverze primitivních číselných typů

- Primitivní datové typy jsou vzájemně nekompatibilní, ale jejich hodnoty lze převádět.

Explicitní typové konverze

- Převod hodnoty typu **double** na **int** je třeba **explicitně** předsat.
- Dojde k „odseknutí“ necelé části hodnoty int.

Příklad

```
1 double x = 1.2; // definice proměnné typu double  
2 int i;          // definice proměnné typu int  
3 int i = (int)x; // hodnota 1.2 typu double se převede  
4               // na hodnotu 1 typu int
```

- Explicitní konverze je potenciálně nebezpečná.

Příklady

```
1 double d = 1e30;          1 long l = 5000000000L;  
2 int i = (int)d;           2 int i = (int)l;  
  
4 // i je -2147483648        4 // i je 705032704  
5 // to je asi -2e9 místo 1e30 5 // (oříznuté 4 bajty)  
                                lec12/demo-type_conversion.c
```

Matematické funkce

- **<math.h>** – základní funkce pro práci s „reálnými“ čísly.
 - Výpočet odmocniny necelého čísla **x**.
`double sqrt(double x);, float sqrtf(float x);`
V C funkce nepřetěžujeme, proto jsou jména odlišena.
 - `double pow(double x, double y);` – výpočet obecné mocniny.
 - `double atan2(double y, double x);` – výpočet *arctan* y/x s určením kvadrantu.
 - Symbolické konstanty – `M_PI`, `M_PI_2`, `M_PI_4`, atd.
 - `#define M_PI 3.14159265358979323846`
 - `#define M_PI_2 1.57079632679489661923`
 - `#define M_PI_4 0.78539816339744830962`
 - `isfinite()`, `isnan()`, `isless()`, ... – makra pro porovnání reálných čísel.
 - `round()`, `ceil()`, `floor()` – zaokrouhlování, převod na celá čísla.
- **<complex.h>** – funkce pro počítání s komplexními čísly. ISO C99
- **<fenv.h>** – funkce pro řízení zaokrouhlování a reprezentaci dle IEEE 754. man math

Část II

Část 2 – Přesnost výpočtu

Přesnost výpočtu - strojová přesnost

- Strojová přesnost ϵ_m - nejmenší desetinné číslo, které přičtením k 1.0 dává výsledek různý od 1, pro $|v| < \epsilon_m$, platí

$$v + 1.0 == 1.0.$$

Symbol == odpovídá porovnání dvou hodnot (test na ekvivalenci).

- Zaokrouhlovací chyba - nejméně ϵ_m .
- Přesnost výpočtu - aditivní chyba roste s počtem operací v řádu $\sqrt{N} \cdot \epsilon_m$.
 - Často se však kumuluje preferabilně v jedno směru v řádu $N \cdot \epsilon_m$.

Přesnost výpočtu - Příklad dělení dvou čísel

```

1  #include <stdio.h>
2
3  int main(void)
4  {
5      const int number = 100;
6      double dV = 0.0;
7      float fV = 0.0f;
8
9      for (int i = 0; i < number; ++i) {
10         dV += 1.0 / 10.0;
11         fV += 1.0 / 10.0;
12     }
13
14     printf("double value: %lf ", dV);
15     printf(" float value: %lf ", fV);
16
17     return 0;
18 }
19
20 clang division.c && ./a.out
21 double value: 10.000000 float value: 10.000002

```

lec12/division.c

Zdroje a typy chyby

- Chyby matematického modelu - matematická aproximace fyzikální situace.
- Chyby vstupních dat.
- Chyby numerické metody.
- Chyby zaokrouhlovací.
- Absolutní chyba aproximace
 $E(x) = \hat{x} - x$, $\hat{x}$ přesná hodnota, x aproximace.
- Relativní chyba $RE(x) = \frac{\hat{x} - x}{x}$.

Podmíněnost numerických úloh

- Podmíněnost úlohy $C_p = \frac{\text{relativní chyba výstupních údajů}}{\text{relativní chyba vstupních údajů}}$.
- Dobře podmíněná úloha $C_p \approx 1$.
- Výpočet je dobře podmíněný, je-li málo citlivý na poruchy ve vstupních datech.
- Numericky stabilní výpočet - vliv zaokrouhlovacích chyb na výsledek je malý.
- Výpočet je stabilní, je-li dobře podmíněný a numericky stabilní.

Součin dvou velkých čísel knihovnou gmp - 1/2

- V HW04B je uveden příklad $(995663 \cdot 995669)^8$ jako prvočíselný rozklad čísla
932865073719992059629773513614789388266580305083920591925740371392254317064584855785088915745761.
<https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp/hw/hw04>
- Použijme knihovnu gmp pro mocninu a součin dvou čísel, `#include<gmp.h>`.
<https://gmplib.org/>
 - Typ celých čísel `mpz_t`, pomocné funkce `mpz_init_set_str()`, `mpz_init()`, `gmp_printf()` a `mpz_clears()` a operace `mpz_pow_ui()` a `mpz_mul()`.
Mocnina `unsigned integer` a násobení - multiplication.
- Knihovna nemusí být součástí operačního systému, proto může být nutné specifikovat cestu k hlavičkovému souboru a vlastní knihovně (`-lgmp`).
 - Můžeme zadat cestu ručně při kompilaci (nebo do `Makefile`).
 - Alternativně můžeme použít nástroj `pkg-config` (nebo `pkgconf`).
<https://www.freedesktop.org/wiki/Software/pkg-config/> <http://pkgconf.org/>
- Argumenty pro překlad (`CFLAGS`).
 - `$ pkgconf --cflags gmp`
`-I/usr/local/include`
- Argumenty pro linkování (`LDFLAGS`).
 - `$ pkgconf --libs gmp`
`-L/usr/local/lib -lgmp`

Možnosti zvýšení přesnosti

- Reprezentace racionálních čísel - podíl dvou celočíselných hodnot, např. *Homogenní souřadnice*.
- „Libovolná přesnost“ - speciální knihovny, např. `gmp` až do výše volné paměti.
<https://gmplib.org/manual/index>
 - Souřadnice x,y - 7511164176768 346868669952 3739567104 ~ 2008,57; 92,76.

Součin dvou velkých čísel knihovnou gmp - 2/2

```
1 #include <stdio.h>
2 #include <stdlib.h>
3
4 #include <gmp.h>
5
6 const char* resultSrc =
7 "932865073719992059629773513614789388266580305083"
8 "920591925740371392254317064584855785088915745761"
9 ;
10
11 int main(int argc, char *argv[])
12 {
13     int ret = EXIT_SUCCESS;
14     mpz_t n1, n2, result;
15     mpz_init_set_str(n1, "995663", 10);
16     mpz_init_set_str(n2, "995669", 10);
17     mpz_init(result);
18     gmp_printf("n1: %Zd\n", n1);
19     gmp_printf("n2: %Zd\n", n2);
20     gmp_printf("%Zd^%d x %Zd^%d\n", n1, 8, n2, 8)
21     ;
22     mpz_pow_ui(n1, n1, 8);
23     mpz_pow_ui(n2, n2, 8);
24
25     gmp_printf("%Zd x %Zd\n", n1, n2);
26     mpz_mul(result, n1, n2);
27     gmp_printf("%Zd\n", result);
28     printf("Result from HW04\n%s\n", resultSrc);
29     mpz_clears(n1, n2, result, NULL);
30     return ret;
31 }
```

```
$ ./demo-gmp-mpz
n1: 995663
n2: 995669
995663^8 x 995669^8
965826124294607867982699926255695296863400309121 x
965872686868261151537037082260231566481047775841
93286507371999205962977351361478938826658030508392059
1925740371392254317064584855785088915745761
Result from HW04
93286507371999205962977351361478938826658030508392059
1925740371392254317064584855785088915745761
```

[lec12/gmp/demo-gmp-mpz.c](#)

Racionální čísla knihovny gmp - 1/3

- „Libovolné přesnosti“ reprezentace, např. souřadnic v rovině jako výsledek operací výpočetní geometrie, můžeme realizovat podílem dvou („libovolně velkých“) celých čísel.
 - Souřadnice x,y - 7511164176768 346868669952 3739567104 ~ 2008,57; 92,76.
- Knihovna gmp k tomuto účelu poskytuje typ `mpq_t`, kromě typu necelého čísla `mpf_t`, který využijeme pro převod `mpq_t` na necelé číslo typu `double`.

```
49 double mpq2d(const mpq_t *op)
50 {
51     double ret;
52     mpf_t v;
53     mpf_init(v);
54     mpf_set_q(v, *op);
55     ret = mpf_get_d(v);
56     mpf_clear(v);
57     return ret;
58 }
```

lec12/gmp/demo-gmp-mpq.c

Racionální čísla knihovny gmp - 3/3

- Souřadnice x,y - 7511164176768 346868669952 3739567104 ~ 2008,57; 92,76.

```
$ make
clang -c -I/usr/local/include -g demo-gmp-mpq.c -o demo-gmp-mpq.o
clang demo-gmp-mpq.o -L/usr/local/lib -lgmp -o demo-gmp-mpq
clang -c -I/usr/local/include -g demo-gmp-mpz.c -o demo-gmp-mpz.o
clang demo-gmp-mpz.o -L/usr/local/lib -lgmp -o demo-gmp-mpz
$ ./demo-gmp-mpq
unsigned long: 7511164176768 346868669952 3739567104
double: 7511164176768 346868669952 3739567104
double x,y (.2): 2008.57 92.76
double x,y (.46): 2008.5651541681759226776193827390670776367187500000
92.7563700036227487544238101691007614135742187500
mpq x,y (canonical form): 399190273/198744 1536231/16562
mpf x,y (to 21 decimal digits): 2008.565154168176146200000 92.756370003622750875500
mpq x,y (double .46): 2008.5651541681759226776193827390670776367187500000
92.756370003622748754423810169100761413574218750
```

lec12/gmp/demo-gmp-mpq.c

Racionální čísla knihovny gmp - 2/3

```
1 #include <stdio.h>
2 #include <stdlib.h>
3 #include <gmp.h>
4 double mpq2d(const mpq_t *op);
5 int main(int argc, char *argv[])
6 {
7     int ret = EXIT_SUCCESS;
8     unsigned long xl = 75111641767681;
9     unsigned long yl = 3468686699521;
10    unsigned long denl = 37395671041;
11    const unsigned int digits = 21;
12    double xd = 1. * xl;
13    double yd = 1. * yl;
14    double dend = 1. * denl;
15    printf("unsigned long: %lu %lu %lu\n", xl, yl, denl);
16    printf("double: %01f %01f %01f\n", xd, yd, dend);
17    printf("double x,y (.2): %021f %021f\n", xd/dend, yd/dend);
18    printf("double x,y (.46): %046lf %046lf\n", xd/dend, yd/
19    dend);
```

```
27 mpq_t x, y;
28 mpq_inits(x, y, NULL);
29 mpq_set_ui(x, xl, denl);
30 mpq_set_ui(y, yl, denl);
31 mpq_canonicalize(x);
32 mpq_canonicalize(y);
33
34 mpf_t xmpf, ympf;
35 mpf_inits(xmpf, ympf, NULL);
36 mpf_set_q(xmpf, x);
37 mpf_set_q(ympf, y);
38
39 gmp_printf("mpq x,y (canonical form): %Qd %Qd\n", x,
40 y);
41 gmp_printf("mpf x,y (to %d decimal digits): %.Ff %.
42 *Ff\n", digits, digits, xmpf, digits, ympf);
43 gmp_printf("mpq x,y (double .46): %.46lf %.46lf\n",
44 mpq2d(x), mpq2d(y));
45 mpq_clears(x, y, NULL);
46 mpf_clears(xmpf, ympf, NULL);
47 return ret;
```

lec12/gmp/demo-gmp-mpq.c

Makefile s pkg-config a gmp

```
1 CFLAGS+=$(shell pkg-config --cflags gmp)
2 LDFlags+=$(shell pkg-config --libs gmp)
3
4 CFLAGS+=-g
5 DEMO_MPQ=demo-gmp-mpq
6 DEMO_MPZ=demo-gmp-mpz
7
8 TARGETS+=$(DEMO_MPQ) $(DEMO_MPZ)
9
10 bin: $(TARGETS)
11
12 info:
13     @echo $(CFLAGS)
14     @echo $(LDFlags)
15
16 $(DEMO_MPQ): $(DEMO_MPQ).o
17     $(CC) $(CFLAGS) $(LDFlags) -o $@
18
19 $(DEMO_MPZ): $(DEMO_MPZ).o
20     $(CC) $(CFLAGS) $(LDFlags) -o $@
21
22 %.o : %.c
23     $(CC) -c $(CPPFLAGS) $(CFLAGS) $< -o $@
24
25 clean:
26     $(RM) $(DEMO_MPQ) $(DEMO_MPZ) *.o
```

lec12/gmp/Makefile

```
$ make info
-I/usr/local/include -g
-L/usr/local/lib -lgmp
```

```
$ gmake
clang -c -I/usr/local/include -g demo-gmp-mpq.c -o demo-gmp-mpq.o
clang demo-gmp-mpq.o -L/usr/local/lib -lgmp -o demo-gmp-mpq
clang -c -I/usr/local/include -g demo-gmp-mpz.c -o demo-gmp-mpz.o
clang demo-gmp-mpz.o -L/usr/local/lib -lgmp -o demo-gmp-mpz
```

Část III

Část 3 – Implementace bonusového úlohy HW10B

Zrychlení domácího úkolu HW10B - Načítání

- Při načítání grafu můžeme využít faktu, že vstupní soubor obsahuje pouze kladná čísla oddělená mezerami v rozsahu `int`.
- Načítání můžeme urychlit přímou konverzí načteného znaku na celé číslo.
- Princip načtení celého čísla z řetězce může být následující. *Vstup je posloupnost znaků.*

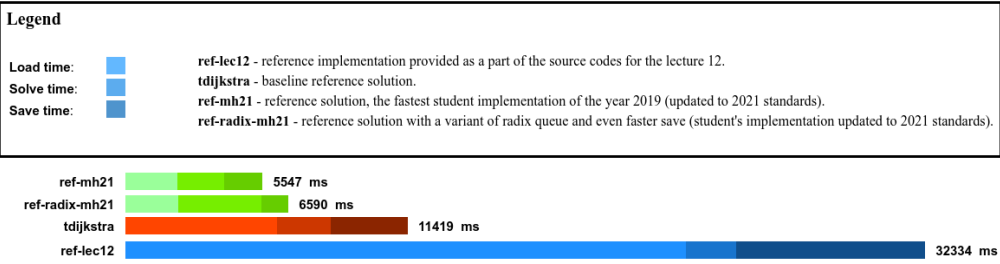
```
1 int parse_int(const char *str, int len)
2 {
3     int num = 0;
4     int i = 0;
5     while (i < len && str[i] >= '0' && str[i] <= '9') {
6         num = num * 10 + (str[i++] - '0');
7     }
8     return str[i] == ' ' || str[i] == '\n' ? num : -1;
9 }
```

lec12/int_string.c

Vyžadujeme oddělení číselných hodnot mezerou nebo znakem nového řádku a předpokládáme `str[len] == '\0'`.

Zrychlení domácího úkolu HW10B

- V případě správného použití prioritní fronty haldou, je nejvíce času programu stráveno
 - načítáním grafu z textového souboru a
 - ukládáním výsledku do textového souboru.
- V obou případech se jedná tři celá čísla (v rozsahu `int`) na řádek.
 - Převádíme znaky na celá čísla a zpět.
 - Referenční řešení (`ref-1ec11`) využívá funkce `fscanf()` a `fprintf()`, které jsou relativně komplexní a pomalé.

Zrychlení domácího úkolu HW10B - Ukládání

- Můžeme využít maximálního počtu znaků v rozsahu typu `int` a výstupní posloupnost znaků reprezentující celé číslo vytvářet od nejnižšího řádu postupným dělením.
- Princip konverze kladného celého čísla může být následující. *Výstup je posloupnost znaků.*

```
1 char* int_to_string(int v, char *buf, size_t capacity)
2 {
3     char *cur = buf + capacity - 1; //last char of the buffer buf
4     *cur = '\0';
5     do {
6         int least = v % 10;
7         v /= 10;
8         * (--cur) = least + '0';
9     } while (v != 0);
10    return cur;
11 }
```

lec12/int_string.c

Část IV

Část 4 – Rychlost výpočtu (programu)

Maticové násobení - Naivně

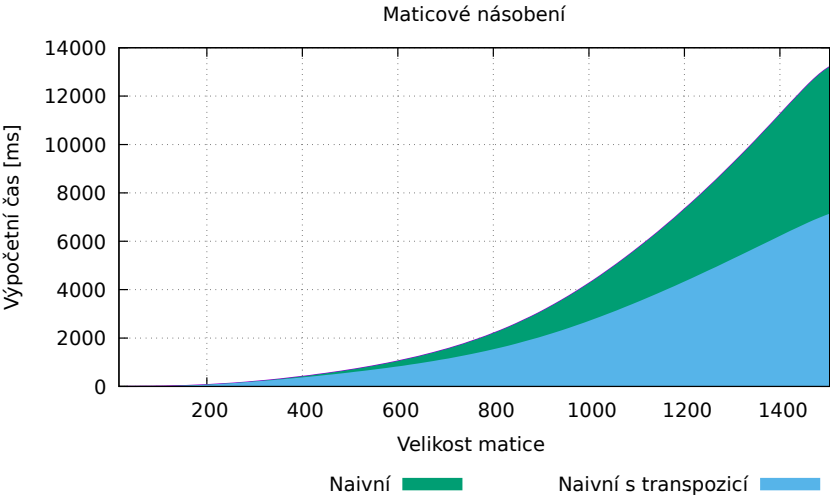
```
1 void simple_multiply(const int n, const double *a, const double *b, double *c)
2 {
3     for (int i = 0; i < n; ++i) {
4         for (int j = 0; j < n; ++j) {
5             double prod = 0;
6             for (int k = 0; k < n; ++k) {
7                 prod += a[i * n + k] * b[k * n + j];
8             }
9             c[i * n + j] = prod;
10        }
11    }
12 }
```

■ Pro přehlednost předpokládáme kompatibilní rozměry matic a správně alokované.

Maticové násobení - Naivně s transpozicí

```
1 void simple_multiply_trans(const int n, const double *a, const double *b, double *c)
2 {
3     double * bT = create_matrix(n); // allocate memory for transposed matrix
4     for (int i = 0; i < n; ++i) {
5         bT[i*n + i] = b[i*n + i];
6         for (int j = i + 1; j < n; ++j) {
7             bT[i*n + j] = b[j*n + i];
8             bT[j*n + i] = b[i*n + j];
9         }
10    }
11    for (int i = 0; i < n; ++i) {
12        for (int j = 0; j < n; ++j) {
13            double tmp = 0;
14            for (int k = 0; k < n; ++k) {
15                tmp += a[i*n + k] * bT[j*n + k];
16            }
17            c[i*n + j] = tmp;
18        }
19    }
20    free(bT);
21 }
```

Porovnání rychlosti násobení matic

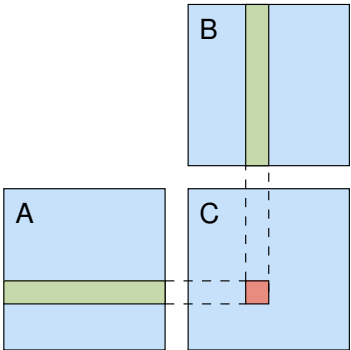

Architektura procesoru a způsob výpočtu

- Příklad násobení matic a násobení transponované matice ukazuje, že kromě instrukcí má zásadní vliv **organizace dat a přístup do paměti**.
- V moderních procesorech hraje **cache** zásadní roli společně s řetězením instrukcí, tzv. **pipelining**, a využitím specifických instrukcí.
- Proniknutí do detailů fungování cache a řetězení instrukcí je náplní předmětu **Architektura počítačů (BOB35AP0)**, kde máte možnost se seznámit s přicházející architekturou RISC V.

SIMD - Single Instruction Multiple Data

<https://cw.felk.cvut.cz/wiki/courses/b35apo/>

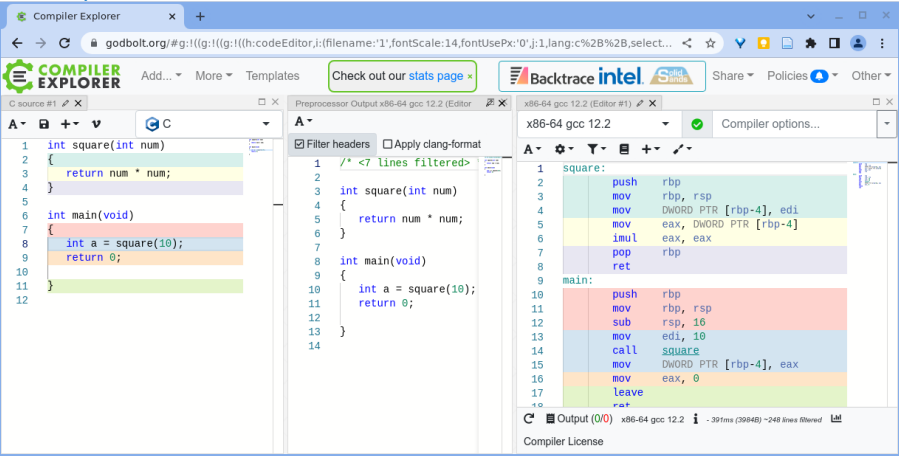

Optimalizace kódu

- Kromě optimalizace výsledného spustitelného kódu při překladu, je možné optimalizovat kódu za běhu nebo již existujících binární (přeložené) soubory.
 - **BOLT** - Binary Optimization and Layout Tool, zrychlení o až 20%–50%.
<https://arxiv.org/abs/1807.06735>
<https://dl.acm.org/doi/10.5555/3314872.3314876>
- Využití speciálních instrukcí v základních funkcích může výpočty (programy) výrazně urychlit, zejména pokud se funkce používají masivně.
 - AVX2 a EVEX instrukce (ze sady SSE4.2) ve funkcích porovnání řetězců `str{n}casecmp()` – až o 38% méně potřebného času.
03/2022 - <https://www.phoronix.com/news/Glibc-strcasecmp-AVX2-EVEX>
- *V obou případech (a obecně) je vhodné rozumět principu a využít instrukce Assembleru.*

Informativní

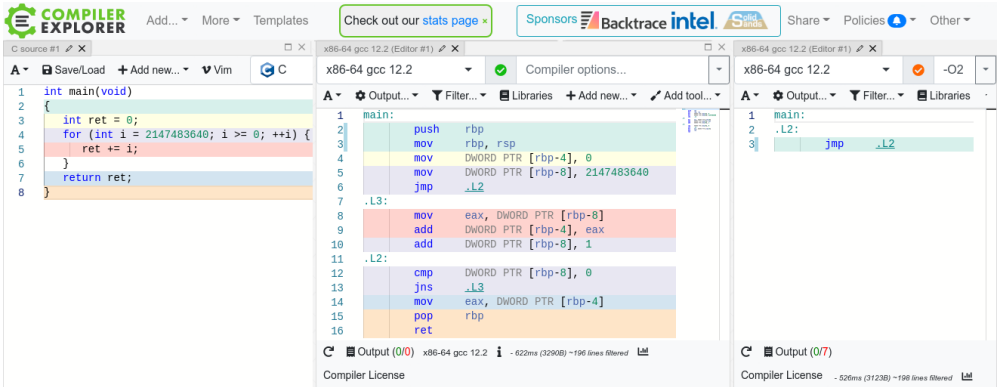
Compiler Explorer

<https://godbolt.org/z/K9r1eWqcd>

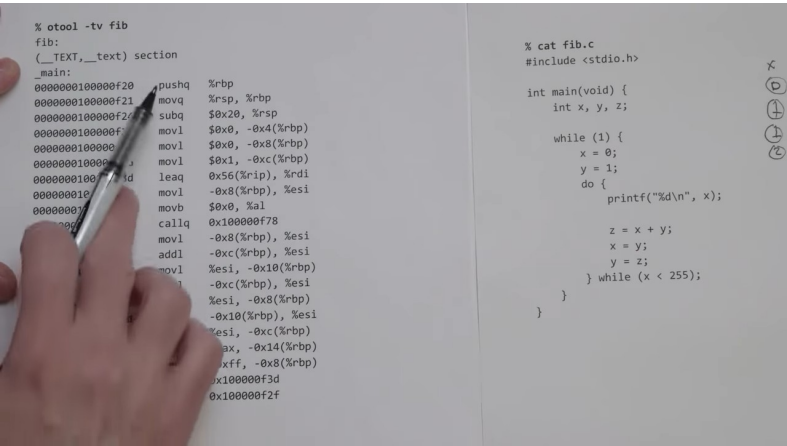
Compiler Explorer – Analýza optimalizovaného kódu

- Vliv optimalizace `-O2` na výsledný kód, který obsahuje nedefinované chování, přetečení celého čísla.
Příloha 3. přednášky.

<https://godbolt.org/z/G3GEz4vbw>

Comparing C to Machine Code

<https://www.youtube.com/watch?v=y0YaJXpAYZQ>

Příklad použití OpenMP - Maticové násobení 1/2

- Open Multi-Processing (OpenMP) - aplikační programové rozhraní (API) multiplatform-ních výpočtů se sdílenou pamětí. <http://www.openmp.org>
- Direktivou preprocesoru můžeme instruovat kompilátor k vytvoření kódu paralelního výpočtu, např. paralelizace přes vnější proměnnou `i`.

```
1 void multiply(int n, int a[n][n], int b[n][n], int c[n][n])
2 {
3     int i;
4     #pragma omp parallel private(i)
5     #pragma omp for schedule (dynamic, 1)
6     for (i = 0; i < n; ++i) {
7         for (int j = 0; j < n; ++j) {
8             c[i][j] = 0;
9             for (int k = 0; k < n; ++k) {
10                 c[i][j] += a[i][k] * b[k][j];
11             }
12         }
13     }
14 }
```

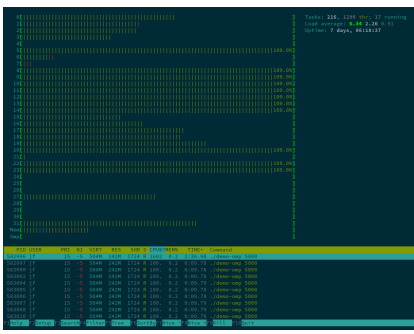
`lec12/demo-omp-matrix.c`

Pro přehlednost uvažujeme čtvercové matice stejných rozměrů.

Příklad použití OpenMP - Maticové násobení 2/2

- Příklad násobení matic 1000×1000 s využitím OpenMP na iCore5 (2 jádra s HT $\sim 4\times$ výpočetní jednotky).
- Násobení matic 5000×5000 (Ryzen 9 5950X).

```
1 gcc -std=c99 -O2 -o demo-omp demo-omp-matrix.c -fopenmp
2 ./demo-omp 1000
3 Size of matrices 1000 x 1000 naive
4     multiplication with O(n^3)
5 c1 == c2: 1
6 Multiplication single core 9.33 sec
7 Multiplication multi-core 4.73 sec
8 OMP_NUM_THREADS=2 ./demo-omp 1000
9 Size of matrices 1000 x 1000 naive
10     multiplication with O(n^3)
11 c1 == c2: 1
12 Multiplication single core 9.48 sec
13 Multiplication multi-core 6.23 sec
14
```



```
1 OMP_NUM_THREADS=16 ./demo-omp 5000
2 Size of matrices 5000 x 5000 naive
3     multiplication with O(n^3)
4 Multiplication single core 256.00 sec
5 Multiplication multi-core 18.05 sec
```

`lec12/demo-omp-matrix.c`

Shrnutí přednášky

Diskutovaná témata

- Typové konverze.
- Numerická přesnost.
- Knihovna `gmp`.
- Bonusová úloha HW10B.

- *Maticové násobení a organizace paměti.*
- *Rychlost výpočtu a architektura procesoru.*
- *Paralení výpočty OpenMP.*